

УДК 929:378

**ЗМІЦНЕННЯ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАФЕДРИ ФІЗИКИ
ПІД КЕРІВНИЦТВОМ Й.А. ЗАХАЛЬОВА**

Волчанський О.В.

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна*

У статті досліджуються основні факти біографії, науково-педагогічної і організаційної діяльності доцента кафедри фізики (1959–1980), завідувача кафедри фізики (1959–1971) Кіровоградського державного педагогічного інституту Йосипа Абрамовича Захальова.

***Ключові слова:** Йосип Абрамович Захальов, фізик, викладач, учасник війни, науковець, завідувач кафедри.*

**THE DEPARTMENT OF PHYSICS SCIENTIFIC POTENTIAL
STRENGTHENING UNDER THE LEADERSHIP OF Y.A. ZAKHALYOV**

*The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
Kropyvnytskyi, Ukraine*

The article investigates main facts of the biography, scientific, pedagogical and managerial activities of the Department of Physics of Kirovograd State Pedagogical Institute Associate Professor (1959-1980) and Head (1959-1971) Josyp Abramovich Zakhalev.

***Keywords:** Josyp Abramovich. Zakhalev, physicist, teacher, participant in the war, scientist, head of the department.*

Незабутній слід в історії кафедри фізики та методики її викладання фізико-математичного факультету Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (в ті роки Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О. С. Пушкіна) залишив Йосип Абрамович Захальов (01.09.1918–19.10.1980) – талановитий науковець, педагог,

організатор, кандидат фізико-математичних наук, доцент, завідувач кафедри фізики з 1959 по 1971 р. [3].

Йосип Абрамович Захальов народився першого вересня 1918 року в місті Одесі в сім'ї робітника.

З 1926 до 1936 року навчався в Одеській середній школі № 35, після закінчення якої отримав атестат з відзнакою, яка надавала право вступу до вищих навчальних закладів без екзаменів.

У 1936 році Йосип Абрамович вступив на фізико-математичний факультет Одеського державного університету ім. Мечникова. Вчився старанно й наполегливо й після закінчення університету в 1941 році отримав диплом зі спеціальності «фізика» з відзнакою.

Сьомого липня 1941 року був мобілізований і направлений в Москву на курси при Артилерійській академії ім. Дзержинського, після закінчення якої отримав призначення в діючу армію. Й. А. Захальов пройшов усю війну, був двічі поранений, мав бойові нагороди. Перед демобілізацією працював помічником начальника третього відділу управління командувачів артилерією.

У 1945 році повернувся до Одеси й до 1947 року викладав фізику в Одеських середніх спеціальних навчальних закладах.

З 1947 року до 1948 року Й. А. Захальов працював асистентом кафедри фізики Одеського медичного інституту.

У 1948 році став аспірантом кафедри молекулярної фізики в Одеському університеті.

У 1951 році закінчив аспірантуру, у 1952 році захистив кандидатську дисертацію на ступінь кандидата фізико-математичних наук.

Відповідно до указу Міністерства від шостого лютого 1952 року почав працювати в Мелітопольському педагогічному інституті: з 8 лютого 1952 року до листопада 1955 року старшим викладачем кафедри фізики, з листопада 1955 року до вересня 1956 року виконувачем обов'язків доцента кафедри фізики, з вересня 1956 року до вересня 1959 року доцентом кафедри фізики (атестат доцента від третього березня 1956 року).

З першого грудня 1954 року до першого вересня 1957 року працював деканом фізико-математичного факультету, керував навчальною, виховною і науково дослідницькою роботою на факультеті. У 1959 році фізико-математичний факультет Мелітопольського педагогічного інституту був ліквідований.

З нового 1959-1960 навчального року Й. А. Захальов переїжджає до Кіровограда і починає працювати в Кіровоградському державному педагогічному інституті ім. О.С. Пушкіна, в цьому ж році його обирають на посаду завідувача кафедри фізики. Йосип Абрамович завідував кафедрою фізики до жовтня 1971 року.

Й. А. Захальов викладав загальну фізику, теоретичну фізику, теоретичну механіку й астрономію. Він був вимогливим і до себе, і до студентів, надавав систематичну допомогу молодим членам кафедри.

Наукові дослідження Йосипа Абрамовича були присвячені як дослідженням у галузі молекулярної фізики (фізико-хімічні особливості фазових переходів у переохолоджених рідинах), так і пошуку шляхів покращення професійної підготовки вчителів фізики та технологій (вивчення кінематики й динаміки криволінійного обертового руху, удосконалення практикумів із загальнотехнічних дисциплін, висвітлення ролі професійно-педагогічної практики при підготовці кваліфікованого вчителя, взаємозв'язок викладання фізики і математики у старших класах середньої школи) [3, арк. 8].

Зокрема у статті «До питання про професійно-педагогічний ухил виробничої практики» Й. А. Захальов разом старшим викладачем кафедри Б. Л. Бойченком висвітлюють важливість правильного формування завдань і вимог до педагогічної практики при підготовці кваліфікованого вчителя фізики, зокрема формування вміння застосовувати набуті знання фізичних законів і явищ при поясненні учням основ сучасного виробництва [4]. Автори наголошують на необхідності включення до завдань виробничої практики вчителя фізики підготовку ілюстративного матеріалу, який носить політехнічну спрямованість. Найбільш цікавий ілюстративний матеріал пропонується

скомпонувати у вигляді збірника для використання як студентами, так і вчителями міста.

Під керівництвом Йосипа Абрамовича відбувалось подальше розширення поля наукової діяльності кафедри фізики нашого університету. Наукова робота велась у двох напрямках: окрім пошуку шляхів удосконалення методики викладання фізики в середній та вищій школі на кафедрі створено напрямок досліджень у галузі фізичного матеріалознавства (одержання напівпровідників і вивчення властивостей напівпровідникових матеріалів та практичного їх використання).

Напрямок, пов'язаний із науково-дослідними проектами з технології напівпровідників, викладачі та співробітники кафедри фізики розпочали плідно опрацьовувати з кінця 60-х років. Тоді важливим було не тільки вдосконалення існуючих технологій одержання класичних напівпровідників, але й пошук нових альтернативних напівпровідникових матеріалів та розробка технології їх одержання.

До цієї проблеми долучалися майже всі члени кафедри: Ковальов І.З., Гріденко О.І., Волков Л.О., Сірий В.І., Ткачук І.Ю. та інші [1, с. 47–51].

Перші кроки кафедри, очолюваної Йосипом Абрамовичем у напрямку удосконалення технологій одержання класичних напівпровідників, та пошуку нових альтернативних напівпровідникових матеріалів пов'язані зі встановленням співпраці із створеним у 1962 року в нашій області в м. Світловодську Заводу чистих металів, який тривалі роки був замовником більшості наукових досліджень наших викладачів і співробітників. Завдяки матеріальній підтримці заводу суттєво зросла й матеріально-технічна база кафедри. З'явилося таке обладнання як електронний мікроскоп, установка для напилення напівпровідникових епітаксійних шарів, вакуумна установка, прилади для синтезу складних напівпровідникових сполук та інше [1, с. 49].

Активна робота в напрямку дослідження напівпровідників продовжилась і при наступному завідувачеві кафедри, доценту Іванові Михайловичу Кіліченко. Уже в 1973 році була створена наукова лабораторія напівпровідників і налагоджені більш тісні зв'язки із Забудом чистих металів. Того ж року вперше

в історії нашого інституту лабораторія напівпровідників виконала госпрозрахункову договірну тему на замовлення Світловодського заводу чистих металів на тему «Розробка технології і виготовлення епітаксійних шарів» на суму 20 тисяч карбованців [1, с. 49].

Йосип Абрамович протягом роботи в інституті брав активну участь в громадській роботі, користувався авторитетом серед колективу студентів і викладачів. У жовтні 1968 року «за сумлінну роботу в справі підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів та в зв'язку з 50-річчям з дня народження» Йосип Абрамович Захальов наказом міністра освіти УРСР був нагороджений значком «Відмінник народної освіти» [3, арк. 12].

У липні 1970 року Й. А. Захальов черговий раз був переобраний на посаду завідувача кафедри фізики, але уже першого жовтня 1971 року через стан здоров'я змушений був полишити керування кафедрою, продовжуючи працювати на посаді доцента [3, арк. 13–16]. Останнього разу Йосип Абрамович переобирався на посаду доцента кафедри фізики Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О. С. Пушкіна 6 травня 1975 року [3, с. 17].

Помер Йосип Абрамович Захальов 19 жовтня 1980 року [2, с.86]. Останній аркуш його особової справи, яка зберігається в архіві Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, містить наказ по Кіровоградському державному педагогічному інституту №84 к від 22 жовтня 1980 року: «Тов. Захальова Йосипа Абрамовича, доцента кафедри фізики, відчислити із списків професорсько-викладацького складу інституту з 19 жовтня 1980 р. в зв'язку з смертю» [3, арк. 18].

У пам'яті колег і випускників Йосип Абрамович залишився висококваліфікованим організатором, науковцем і педагогом, який щедро ділився своїми досвідом і знаннями зі студентами і молодими членами кафедри, був вимогливим до себе і до оточуючих.

Список використаної літератури

1. Фізико-математичному факультету – вісімдесят: витоки, становлення, сьогодення, перспективи / За загальною редакцією Р.Я. Ріжняка. Кіровоград: «КОД», 2010. – 160 с.

2. Садовий М.І., Біденко Н.І., Лазаренко Д.С. Ніхто не забутий, ніщо не забуте: Біографічні відомості про учасників Великої Вітчизняної війни викладачів та працівників Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Кіровоград, ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2014. – 188 с.

3. Особові справи працівників інституту, які мають наукові ступені та звання (Захальов – Карпенко). Архів Кіровоградського державного педагогічного інституту імені В.К. Винниченка. Том 15. Арк. 1 – 18.

4. .А. Захальов, Б. Л. Бойченко. До питання про професійно-педагогічний ухил виробничої практики. *Наукові записки Кіровоградського педінституту*. 1962. Том X. С. 78-82.